

UDK 005.334(497.7):005.521

Pregledni rad / Review article

PREPORUKE ZA BOLJI SISTEM KRIZNOG MENADŽMENTA U REPUBLICI MAKEDONIJI

Dr.sc. Aleksandar Glavinov,

Rukovodiac katedre za Voene nauke i veštine u Vojnoj akademiji „Gen. Mihailo Apostolski, Skopje, R. Makedonija

Dr.sc. Drage Petreski,

Rukovodiac katedre za Logistiku u Vojnoj akademiji „Gen. Mihailo Apostolski, Skopje, R. Makedonija

Dr.sc. Andrej Iliev,

Nastavnik u katedri za opštествene nauke u Vojnoj akademiji „Gen. Mihailo Apostolski, Skopje, R. Makedonija

Sažetak

Normativno, analitičko i iskustveno upravljanje krizom podrazumijeva upravljanje svim rizicima i opasnostima koje zaprijetu sigurnosti Republike Makedonije, aktivnom primjenom legislative iz Europske unije i kroz regionalne inicijative.

Uz korištenje organiziranog i institucionalnog sustava planiranja, upravljanje krizom kroz operativni sustav treba osigurati uvjete za kontinuirano provođenje odgovarajuće pripreme i održavanja potrebne razine sposobnosti za poduzimanje svih mjera i aktivnosti usmjerenih na rano upozoravanje, prevenciju i rješavanje rizika i opasnosti koje se manifestiraju kroz: okolna dobra i zdravlje, život ljudi, životinja, biljaka, imovine i drugih materijalnih dobara od većih razmjera stabilnosti i normalno funkcioniranje države, koji su definirani Ustavom Republike Makedonije, a za koje ne postoje uvjeti za objavu rata ili izvanrednog stanja.

Glavni fokus našeg znanstvenog istraživanja bit će pojasniti sustav upravljanja krizom u odnosu na prevenciju, rano upozorenje i otklanjanja posljedica krize, kao i predlaganje novog pravnog rješenja za izradu ujedinjenja Centra kriznog upravljanja i zaštitu u novom tijelu državne uprave za hitne i krizne situacije, što je najbolje rješenje za krizni menadžment, odnosno upravljanje krizom u Republici Makedoniji i za regiju jugoistočne Europe.

Ključne riječi: rizici, prevencija, rano upozoravanje, kriza, krizno upravljanje

Uvod

Suvremeni svijet se sve više suočava netradicionalnih vrste i oblike rizicima i opasnostima kao što su terorizam, trgovine drogom, oružjem, ljudima i još mnogo toga. Oni ne poznaju nacionalne granice i imaju globalne posljedice¹.

U tu svrhu, Vijeće za Civilno-Vojnu „Emergency Planning“, razvio je procese koji će delumno štiti protiv katastrofa, ali uglavnom se fokusira na promicanje regionalne suradnje.

Balkan je osjetljiv na raznim prijetnjama i rizicima prirodnih katastrofa, što može uzrokovati velike gubitke i štete, kako u pogledu ljudskih života i materijalnih i kulturno-povijesnog dobra, tako da Republike Makedonije u sklopu ove regije je predmet rizike ove vrste. Mir i sigurnost država i građani je složen fenomen koji se može smatrati ne samo kao prijetnju zemlji, nego i prijetnje globalnoj razini sa širim učinkom, tako da sve ovo široko pokriva rješavanje prijetnjama i problema u pet sigurnosnih sektora:

- Vojni sektor;
- Politički sektor;
- Ekonomski sektor;
- Socijalnog sektora;
- Sektora zaštite okoliša

Vojska Republike Makedonije aktivno sudjeluje u obrambenim misijama i zadaćama za održavanje mira i sigurnosti u zemlji i inozemstvu, sa osnovnim ciljem da izgradi moderni i odgovoran sustav zaštite svojih građana i materijalnih i drugih vrijednosti.

Republika Makedonija je postala lider u regiji zemlje Jugoistočne Evrope, tako što tokom 2011 godine mnogo puta bila je kao država predsjednik Vijeća za Civilno-vojnog planiranja intervencija za zemljama jugoistočne Evrope².

Augustin Đojs iz CPEM za SEE, rekao je da Sjedinjene Američke Države zalaže za razvoja civilno-vojnu suradnju sa Centra za upravljanje kriza iz Republike Makedonije, kao i da će raditi na promicanje regionalne saradnje u Jugoistočnoj Europi.

Iz aktivnosti koje je dosada imala Republika Makedonija, treba napomenuti da je Centar za upravljanje krize iz Republike Makedonije tokom 2011 godine bio predsjednik Vijeća za civilno-vojnog planiranja intervencija za zemlje Jugoistočne Evrope.

Uloga Vijeća za civilno-vojnog planiranja intervencija, saradnju ovih zemalja razvija kroz procesa i alata za praktičnu suradnju upravljanje katastrofama, razvoj metoda za poboljšanje koordinacije i komunikacije u svim fazama i ciklusa katastrofe, kao i upravljanje, razvoj i promicanja regionalne suradnje sa drugim stranskim zemljama, a naročito sa zemljama Jugoistočne Evrope. Svjesni smo da državni rizici i opasnosti često ne prepoznaju državne

¹ A Safer World in the 21-st Century: “Disaster and Risk Reduction”, http://www.unisdr.org/eng/about_isdr/bd-safer-world-eng.htm.

² Конференција на Советот за цивилно воено планирање, Изјава на Агустин Џонси - Цивилна подготвеност при воени ситуации во САД, 14 декември 2011 година.

granice. Stoga, Republika Makedonija obraća pozornost na razvoj i poboljšanje saradnje sa susjednim zemljama i regiji Jugoistočne Europe.

Multilateralna suradnja s međunarodnim organizacijama civilnoga društva, posebno Organizacija Ujedinjenih naroda, Europska unija, OBSE-a i NATO-a, kao i sa nevladinim međunarodnim organizacijama poput Međunarodne federacije Crvenog križa i Crvenog polumjeseca je neprocjenjiva.

U ovom kontekstu, od posebne je važnosti suradnja s Organizacijom Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), koji čine više projekata, između ostalog, jačanje kapaciteta za projekt Centra Kriznog menadžmenta u suradnji s Japanskom Vladom.

Vlada radi na dobivanje stranog tehničkog, savjetovanje i finansijsku pomoć i praćenje provedbe međunarodnih obveza u području upravljanja kriznim situacijama, kao što su sudjelovanje predstavnika Republike Makedonije u NATO tijelima i radnim skupinama SCEPS. U regionalnom kontekstu, Republika Makedonija sudjeluje u nekoliko inicijativa, kao što su: "Vijeća za civilno-vojnog planiranja intervencija u Jugoistočnoj Europe", "*Inicijativa za prevenciju katastrofe u Jugoistočnu Europu*" i "*Izgradnja regionalnih kapaciteta za spravljanje vanrednih stanja i krizni menadžment*".

Operacionalizacija regionalnog kapaciteta bave se hitnim slučajevima kriznog menadžmenta. Tokom 11-tog Prosinca 2012 godine u Prištini, konstituiran je nova regionalna inicijativa o trostrane suradnje u području hitne i kriza upravljanja, odnosno spremnost na dionici i udruživanja sredstava u slučajevima prirodnih katastrofa i velikih nesreća između triju zemalja (Republike Makedonije, Republike Albanije i Republike Kosovo), tako šta ovo izgleda na stvaranju trilateralnog radnog skupa relevantnih institucija čije aktivnosti su rezultirale u izradi "Programa za uspostavljanje regionalne potpore jedinicama", koja će se realizirati kroz nezavisnih projekata.

Predstavnici Republike Makedonije koji pohađaju novu regionalnu inicijativu o trostrane suradnje u području hitne i upravljanje krize bili su ministar obrane Republike Makedonije i direktor Centra za upravljanje krize.

Ministarstvo obrane Republike Makedonije u skladu sa Zakonom o obrani³, organizuje pripremu sustava Ministarstva obrane za spravljanje sa krize, kao i podrška sistemu kriznog menadžmenta u Republici Makedoniji. U isto vrijeme, u skladu sa Zakonom o kriznom upravljanju uvjetom dio vojske za sudjelovanje u potpori policije u situaciji kada kriza ugrožava sigurnost Republike, a tijela državne uprave nemaju adekvatne resurse i sredstva za prevenciju i upravljanje.

Prema redatelja Centra za upravljanje krize, Republika Makedonija će nastaviti suradnju sa svim zemljama, uključujući najprije SAD, NATO centra i Europske unije, kao i integrirano upravljanje kriznim situacijama tokom planskih međunarodnih vježbama⁴.

U isto vrijeme, tako brz odgovor i dijeljenje informacija, kroz povezivanje operativnih sustava u tri zemlje (Republike Makedonije, Republike Kosovo i Republike Albanije)⁵.

1. Implementacija Zakonodavstvo Europske unije za procjenu prirodnih rizika i prijetnje

³ Zakon o Obrani Republike Makedonije, Narodne novine Republike Makedonije, br.185, 30.12.2011.

⁴ Izjava direktora Centra za upravljanje krize u Republici Makedoniji, gospodin Zulfi Adili iz 16.05.2012.

⁵ Ovo navodi da u slučajevima prirodnih katastrofa zahtijeva potrebu da se razvije "*Sustav situacijske budnosti*".

Europska komisija 23-og veljače 2009 godine iznela je informacije o načinu na koji će se države uključiti u prevenciji prirodnih i ljudski izazvanih katastrofa i nesreća, tako što želi uspostaviti sveobuhvatni okvir za prevenciju katastrofa i predlaganje mjera za smanjenje utjecaja nepogoda⁶.

Informacije koje je iznela Europska komisija za promicanje razvoja politike na nacionalnoj razini i na razini EU, podržava ciklus upravljanje katastrofama / nezgoda: prevencije (rano upozorenje) - priprema - odgovor - oporavak.

Države članice EU su podneli komplemetarni izveštaj i informacije do Europske komisije do kraja 2011 godine o važnosti rizika izrade pregled glavnih rizika sa kojime se može suočiti Europska unija u budućnosti.

Europska komisija je zbog toga do kraja 2012 godine kontinuirano razvijala križni sektor vršeći pregled glavnih prirodnih i umjetnih opasnosti na temelju nacionalnog analize rizika. Nakon što se uzeti u obzir, naravno, gdje je to moguće i relevantno, utjecaj klimatskih promjena i potreba za klimatske prilagodbe i na temelju pregleda rizika i vrste rizika identificirati rizike i vrste rizika koje su zajedničke državama, tojest regije u različitim državama članicama Europske unije.

Konačno, Europska unija je nedavno usvojila informacije iz Odbora o unutarnjem sigurnosne strategije, preko metoda za procjenu rizika i liječenje prijetnji da će obuhvatiti sve opasnosti, tako što Europska komisija je rekla da će do kraja 2010 godine, zajedno s državama članicama razviti procjena rizika i opasnosti na razini EU-a, kao i vodstvo ranog upozoravanja, prevencije i upravljanja rizicima i opasnostima, temelji na metodi koja će uključivati više opasnosti (multi-hazard) i više rizika (multi-rizik), koji se u načelu volju uključuju sve prirodne i katastrofe izazvane preko ljudskim bičem. Ovaj proces će doprinijeti kraja 2014 godine uspostaviti koherentnu politiku upravljanja rizicima koji će povezivati procjene prijetnji i rizika u procesu donošenja odluka⁷.

Sigurnosna i unutarnja Strategija Europske unije sastoji se od pet koraka i isto toliko strateških ciljeva za unutarnju sigurnost. Peti cilj se odnosi na: Povećanje zemljama članice Europske unije na otpornost na krizu i katastrofe.

Druga akcija Europske unije se odnosi na: Sveukupni pristup upravljanje prijetnje i rizika od istih. Do kraja 2010 godine, Europska komisija razvija svoje metode kriznog upravljanja zajedno s državama članicama EU-a u delu procjene rizika i mapiranje smjernice za upravljanje sa katastrofama, na temelju multi-opasnosti i multi-rizik pristupu, koji obuhvaća u načelu sve prirodne i katastrofe čij uzrok je iz strane ljude.

Do kraja 2011 godine, države članice Europske unije su razvijale nacionalne pristupe upravljanja rizicima, uključujući analize rizika.

Na procjeni ugroženosti, Europska komisija će podržati napore za poboljšanje međusobnog razumijevanja oko različitih definicija prijetnji razinama i poboljšati komunikaciju kad te razine su podložni promjenama.

⁶ COM (2009) 82, Finale informacije o unutarnjem Sigurnosne strategije o potrebi cjelovitog pristupa između sigurnosti i drugim politikama, 23.02.2009.

⁷ COM (2010) 673, Finalne informacije, 22.11.2010.

U tokom 2012 godine, države članice su pozvane da urade vlastite procjene o prijetnji terorizma i drugih malicioznih prijetnji.

Od 2013 godine, Europska Komisija u suradnji sa Europskom Protuterorističkim koordinatorskim centrom i državama članicama, pripremaju redovite preglede tekućih prijetnji, temeljenih na nacionalnim procjenama. Europska unija bi trebala uspostaviti do 2014 godine obuhvatnu i komplementarnu politiku rizika, povezivanje i koordinisanje prijetnji i procjene rizika oko odlučivanja upravljanja snjime⁸.

2. Organizirani i institucionalni sustav kriznog upravljanja u Republici Makedoniji

Sustav kriznog upravljanja u Republici Makedoniji je funkcija koja obuhvata koordinirane napore i sredstva kako bi pomogli ljudima u deklariranih kriznim situacijama u rasponu od preventivnog djelovanja kroz ranog upozorenja.

Menadžiranje i upravljanje sa kriznim situacijama u Republici Makedoniji su na smjeru i korelaciji sa suvremenom društvenom i globalnog političkim događanja.

Sustav kriznog menadžmenta je u skladu s međunarodnim normama i trendovima u tom pogledu, obično unutarnog dosega države.

Do usvajanja Zakona o kriznom upravljanju i formiranje Centra za kriznog menadžmenta, komponenti tog sustava za upravljanje krizom djelovali su odvojeno.

Danas u Republici Makedoniji, država kroz svoje orgule, Centra za kriznog menadžmenta i preko svojih tijela, Upravni odbor i Grupu za procjenu, koordinira napore i sredstva kako bi pomogli ljudima s bilo koje tekuće i vida deklarirane krize.

Upravni odbor je državno tijelo za koordinaciju i upravljanje sustavom za kriznom upravljanje. Upravni odbor se sastoji od ministara: unutrašnje, zdravstvo, promet i komunikacije, obrane, vanjskih poslova i šef grupe za procjenu.

Sustav kriznog menadžmenta je organiziran i vrši se pravovremeno, koordinirano i proporcionalno u smislu: prevencije, ranog upozoravanja i kriznog menadžmenta.

⁸ COM (2010) 673: Objective 5: Increase Europe's resilience to crises and disasters - Action 2: An all-hazards approach to threat and risk assessment to 2014 and beyond, 2010.

Grafički prikaz br.1⁹

Kriza predstavlja rizik za dobro zdravlje i život ljudi i životinja, uzrokovane prirodnim nepogodama i epidemijama i drugim rizicima i opasnostima koje izravno ugrožavaju ustavni poredak i sigurnosti Republike Makedonije ili dio njene teritorije za koji ne postoje zahtjevi za objavu rata ili izvanrednog stanja u državi (Glavinov, 2012,31-33).

Sustav za upravljanje krizom vrše upravne organe i tijela državne vlasti (parlament, predsjednik i Vlada) kao i vojska, snage za zaštitu i spašavanje i tijela općine i grada.

U procesu realizacije sustava za upravljanje krizom može uključiti javna poduzeća, javne ustanove i agencije i tvrtke, kao i građane, građanske udruge i Crvenog križa Republike Makedonije, nevladinih i humanitarnih organizacija, brojnih mediji i druge pravne osobe¹⁰. Važno je napomenuti da je u skladu sa Zakonom o kriznom upravljanju u rješavanju kriznih situacija u slučaju potrebe, mogu sudjelovati i međunarodne organizacije, institucije i pojedince¹¹.

Treba napomenuti da sustav upravljanja kriznim situacijama se organizira i vrši za prevenciju, rano upozoravanje i upravljanje krizom koja predstavlja rizik za dobro zdravlje i život ljudi i životinja. Sve ovo predstavlja rezultat prirodnih katastrofa i epidemija i drugih rizika i opasnosti koje neposredno ugrožavaju ustavni poredak i sigurnosti Republike Makedonije ili dio njene teritorije, ali ne ispunjavaju uvjete za objavu rata ili izvanrednog stanja¹².

Važna komponenta koju želimo istaknuti u ovom radu je profesionalni krizni sustav čija osnovna cilj predstavlja za dohvaćanje podataka, procjene, analiza stanja, postavljanje ciljeva, kao i

⁹ Glavinov Aleksandar, (2012).Climate Vulnerability Assessment: Republic of Macedonia, SEEFCCA, www.seeclimateforum.org

¹⁰Regional climate Vulnerability assessment synthesis report (2012): Croatia, FYR Macedonia, Montenegro, Serbia, Podgorica-Montenegro, 19-22.

¹¹ Закон за управување со кризи во Република Македонија,Сл. весник на РМ ,бр.29,2005.

¹² Republic of Macedonia, "Statement of the Government of the Republic of Macedonia for the Second Session of the Global Platform for Disaster Risk Reduction", june 2009. PreventionWeb.net, march 2010.

razvoju i implementaciji potrebne radnje za sprečavanje, rano upozoravanje i upravljanje kriznim situacijama.

2.1. Ratno, vanredno i krizno stanje u Ustavu Republike Makedonije

2.1.1. Rat

Ratno stanje postoji kada ima neposredna opasnost od vojnog napada na Republike Makedonije ili država je napadnuta ili rat je proglašen. Ratni zakon se proglašava preko Skupštine sa dvotrećinskom većinom glasova od ukupnog broja članova parlamenta na prijedlog predsjednika Republike Makedonije, odnosno najmanje 30 zastupnika.

Ako Skupština ne može se sastati, odluku da se proglasi izvanredno stanje donosi predsjednik Republike Makedonije, koji ga dostavlja Skupštini na potvrdu čim je u stanju zadovoljiti dvotrećinsku većinu.

2.1.2. Vonredni događaj

Predstavlja hitan događaj koji se proglašava kada Republika Makedonija ima velike prirodne nepogode ili epidemije. Izvanredno stanje na teritoriju Republike Makedonije ili dijela određuje Skupština na prijedlog predsjednika Republike, odnosno najmanje 30 zastupnika. Odluku da se utvrdi postojanje opasnosti će biti usvojen dvotrećinskom većinom glasova od ukupnog broja zastupnika, a vrijedi do 30 dana. Ako Skupština se ne može sastati, odluku o postojanju opasnosti donosi predsjednik Republike, koji ga dostavlja Skupštini na potvrdu čim je u stanju zadovoljiti potrebni broj zastupnika.

2.1.3. Kriza

Prijedlog za uspostavu kriznog stanja, Koordinacijski odbor može podnijeti dužnosnik zadužen za državnog tijela, član Upravnog odbora, voditelj Grupe za procjenu i direktor Centra za upravljanje krize.

Upravni odbor razmatra prijedlog i predloži Vladi osnovu za postojanje kriznoj situaciji i područje koje je pod utjecajem krize i sukladno tome predlaže aktiviranje mehanizama za njegovo rješavanje u skladu sa Zakonom o kriznom upravljanju.

Grupa za Procjenu je Vladino tijelo koje kontinuirano vrši procjenu rizika i opasnosti za sigurnost zemlje, a takođe predlaže mjere i aktivnosti za sprječavanje, rano upozoravanje i upravljanje kriznim situacijama¹³.

Članovi grupe za procjenu uključuju: direktora iz Ureda javne sigurnosti, Ured za sigurnost i Protivobavještajne agencije; direktori i zamjenici direktori Centra za krizne uprave i Uprave za zaštitu i spašavanje, zamjenik načelnika Glavnog stožera i Šef Sigurnosno-obavještajne službe u Ministarstvu obrane.

Analiza, preporuke i zaključke, procjene podnosi se Upravnom odboru, premijeru, predsjedniku Republike Makedonije i predsjednik Skupštine¹⁴.

Iz svega navedenog može se zaključiti da vojne, vanredne i krizne stanje su kontinuirano Ustavno predviđivano stanje, ali ipak oni nisu dovoljno konkretne i specifične kategorije, a

¹³ Закон за управување со кризи во Република Македонија, Сл. весник на РМ, бр.29,2005.

¹⁴ Национална стратегија за заштита и спасување на Република Македонија, Сл. Весник на Република Македонија бр. 23 од 19/2009.

takođe i s obzirom načina na predlaganje svoju izjavu (kvalificiranom većinom od strane Sabora), tako i provedba će biti teška ili neblagovremena.

U tom smislu kategorija „kriza“ i naročito „menadžiranje krizom“, obuhvata operativni rizik koji je iz naročite važnosti u prevenciji i opasnosti, jer isto mjesto, ili u istom tijelu - Vlada (izvršno tijelo) ima nadležnost proglasiti krizu i istodobno i prevencija i upravljanje krizom.

2.2. Strukturne reforme sistema za upravljanje krizom u Republici Makedoniji

Strukturne reforme u sistema za upravljanje krizom u Republici Makedoniji u suštini se odnosi na sistematskog faktora koji treba više da bude dio solidnog rješenja, a ne dio koji bi proizveo dalje probleme¹⁵.

U tom smislu, znajući da u Republici Makedoniji ne postoji sveobuhvatan pristup za uspostavu kriznog menadžmenta osoblja, vođena načelom funkcionalnog modela, potrebno je uspostaviti nacionalne mreže obrazovanja i osposobljavanja odgovarajuće osoblje, koji bi svojem znanjem i vještinama mogli biti obučeni za prevenciju i rano upozorenje (Iliev A, Sandev Z, 2013, 34-35).

Na taj način, umjesto da ponovno se stvara obrazovanje i osposobljavanje institucija, procijenili smo da je najkorisnije spajanje i korištenje postojećih resursa.

U tom cilju, brojne visoko obrazovne institucije u Republici Makedoniji potpisali su memorandum o suradnji, što će omogućiti tkanja potrebna znanja u postojećim programima. Visokoškolske institucije uključene u ovom segmenta obrazovanja su:

- Sveučilište „Ss. Kiril i Metodij“ iz Skoplja;
- Sveučilište „Ss. Kliment Ohridski“ iz Bitola;
- Sveučilište „Goce Delchev“ iz Štipa,
- Vojna akademija „General Mihailo Apostolski“ iz Skoplja
- Sveučilište Jugoistočne Europe u Tetovu (South East European University –Tetovo);
- Državni Univerzitet u Tetovu (State University in Tetovo);
- Europsko sveučilište u Republici Makedoniji ;
- FON University u Republici Makedoniji itd.

Otvoriti prostor za uspostavu magisterskih i doktorskih studija u području kriznog menadžmenta i programe za usku specijalizaciju¹⁶.

Važno je napomenuti da je Vojna akademija „General Mihailo Apostolski“ iz Skoplja, pridružna članica Sveučilišta „Goce Delchev“ iz Štipa u akademskoj godini 2012/2013 godine školova ukupno 15 kandidata u području kriznog menadžmenta za potrebe Centra za upravljanje krize i još 12 kandidata za potrebe Direkcije za zaštitu i spašavanje u Republici Makedoniji. U tom kontekstu stvaranje Nacionalnog centra za upravljanje sa katastrofama – „Centar

¹⁵ Platform for the Promotion of Early Warning." unisdr.org, <http://www.unisdr.org/ppew/ppew-index.htm> from 29 January 2010.

¹⁶ Towards a Global Partnership of Universities, Academic Institutions and Research Organizations for Disaster Risk Reduction." unisdr.org. 05 February 2010 <http://www.unisdr.org/eng/partner-netw/scientific-net/scientific-net.htm>

izvrsnosti“ (Center of excellence), će okupiti obrazovne, akademske i druge centre i stručnjake u području upravljanja civilnim rizicima i opasnostima.

Cilj ovog Centra izvrsnosti je da voditi istraživačke projekte u različitim sektorima života, provoditi planove kako bi se spriječilo oštećenje i namalile posledice iz nastalih prirodnih i ostalih nepogode i katastrofe, kao i sprovođenje obrazovne programe na različitim razinama¹⁷.

Centar također podržava inicijativu studentskih sindikata za obuku studenata (od viših godina obrazovanja) da se bave posljedicama prirodnih i ostalih nesreća i katastrofe, koje će biti uključene u istraživanje, spašavanje i pružanje prve pomoći pogođenim žrtve.

S ciljem da bi se zadovoljio zahtjev studentskih sindikata, Centar je organizirao sastanak s Crvenog križa i Organizacije Crvenog polumjeseca, organizacije rezervnih stožernih časnika i druge vladine i nevladine organizacije (Glavinov, 2012, 43-44).

Konfederacija takođe svojim aktivnostima je podržavana i od medicinske udruge, Federacija Mountain Sports, koji će biti uključeni u obuku studente.

U tom smislu, od posebne je važnosti uključivanje nevladinih organizacija u sustavu za upravljanje kriznim situacijama kroz potpisivanje memoranduma sa tresetina različitim udruga.

Prevenција počinje s informacijama. U tom smislu, potrebno je pogledati širu sliku, jer obrazovanje ne može biti ograničena samo na određene skupine stručnjaka.

Odatle, potrebno je izgraditi kulturu sigurnosti i donijeti seobuhvatne odluke oko problema civilnih rizika i opasnosti na ciljnim i skupinama općoj javnosti.

Osim toga, posebna se pozornost posvećuje onim kategorijama koje su najranjiviji, kao što su djeca, studenti, osobe koi su nemoćne i starije itd.

Zaključak

Preko našeg regionalnog centara za Upravljanje krizom i preko organiziranje brojnih konferencije o temama vezanim za državne rizike i opasnosti u dječjim vrtićima, školama, domovima zdravlja, domovima, zatvorima posvećujemo posebnu pozornost.

Centar, u suradnji s OESS-om i Ministarstvom unutarnjih poslova izdalo je 20.000 primjeraka promidžbenog materijala i 2000 plakata za podizanje javne svijesti o pokretu u šumama i rješavanje otvorenim požara. U tom kontekstu valja spomenuti i nove web stranice Centra za upravljanje krize u Republici Makedoniji, koja obiluje korisnim i pravovremenim informacijama o aktivnostima sustava za upravljanje kriznim situacijama¹⁸.

Tako da ovde trebamo naglasiti tehničku aspekt već spomenute prirodne katastrofe upravljačkog centra – „Centar izvrsnosti“ koji će biti dio Europske mreže centara koji upravljaju štetima i koji planira razviti obrazovne i istraživačke proekte, programe, studije i razvoj takozvane hitne intervencije i navremene prevencije.

¹⁷Auf der Heide. E., Irwin, R.L, "Incident Command System (ICS)." Disaster Response: Principles of Preparation and Coordination. Center of Excellence in Disaster Management & Humanitarian Assistance. Atlanta,2000.oramail2.coe-dmha.org;http://orgmail2.coe-dmha.org/dr/DisasterResponse.nsf /section/07? Open document &home=html>, 2010.

¹⁸ Republic of Macedonia - Structure of civil emergency planning." International CEP Handbook 2009. Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), Karlstad,2009, 8-10.

Drugim riječima, uvođenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija u Sistemu kriznog umenađmenta brzo i pravodobno daje se odgovor na svim razinama za što je brže moguće vreme, kako bi se spriječilo širenje štete i njene posledice¹⁹.

Stoga, glavni sudionici u toj mreži su:

- Sve subjekte u Republici Makedoniji koji su uključeni u Sistema kriznom menađmenta saglasnom Standardne operativne procedure za spravljanje prirodnih i drugih nesreća;
- Industrija sudjeluje u proizvodnji opreme koja se koristi za uklanjanje štete;
- Jedinice za istraživanje rade na pronalaženju novih rješenja za brži odgovor na oštećenja i uklanjanje nastalih nepogoda i katastrofe;
- Organizacije koje rade za definiranje i provedbu standarda za suradnju i uklanjanje štete;
- Sveučilišta u Republici Makedoniji.

Na taj način, Centar izvrsnosti će povezati sve sudionike kako bi se osigurala pravovremena prevencija štete i katastrofe.

Proces donošenja odluka će se promovirati kroz uvođenje standarda **ISO / PAS 22399** koji se odnosi na organizaciju institucija s odgovornostima u području upravljanja kriznim situacijama, i standardima na temelju najboljih praksi za provedbu procesa upravljanja krizama²⁰.

Centar za upravljanje krize u Republici Makedoniji, radi na uspostavi Nacionalnog centra za nadgledanje klimatskih promjena i istraživačkih svemirskih prijetnji koji su pravi globalni izazovi, kao što je ultraljubičasto zračenje i geomagnetni.

U tom smislu, uloga Centra će biti u praćenje i izvješćivanje o ozbiljnih poremećaja u magnetskom polju (tzv. magnetske oluje) radi upozorenja o štetnim posljedicama za ljude i zrakoplovne sigurnosti. U tu svrhu, potrebno je uspostaviti mrežu variometarske postaje.

Izgradnja novih objekata i pronalaženje novih resursa često znači pronalaženje alternativnih rješenja za poučinkovite i posofisticirane vidove resursa.

Republika Makedonija ima ograničene resurse, potrebno je koristiti ono što već imamo. Stoga, funkcionalno povezivanje postojećih objekata koji potiče Centar za upravljanje krizom je učinkovit i ekonomski razuman rješenje.

Zašto izmišljati stvari koje već postoje, koji su već razvijeni. Sve što trebate je već postojećim objektama i resursa izvršiti na neki način njihovu modernizaciju, povezivanje i njihovo seobuhvatno koordinisanje.

Njihova veza ne poboljšava samo njihove performanse, nego već stvara novi kvalitet koji premašuje jednostavan zbroj komponenata.

Uz planirane provedbe reformi u Sustavu upravljanja krizom solasno razvijenih europskih zemalja, Republika Makedonija, mora izgraditi vlastiti pristup upravljanja kriznim situacijama, uzimajući u obzir raspoložive kapacitete i mogućnosti²¹.

¹⁹ Guidelines – National Platforms for Disaster Risk Reduction, UNISDR, March 2007, 10-12.

²⁰Lothar Goecke, Notfallmanagementforum 2008, ISO/PAS 22399:2007, Consequa GmbH, Hamburg, 2008,7-8, ISO Management Systems, www.iso.org/ims

Iskustva drugih može se prilagoditi, tako šta nikada ne treba gubiti iz vida imovine koje imamo, a krajnji cilj - zaštita građana od državnih rizicima i opasnostima.

Vođeni funkcionalnom i seobuhvatnom principu, predlažemo radikalno redefiniranje Sustava kriznog upravljanja kroz ujedinjenja dva odjela, Centar za upravljanje krize i Uprave za zaštitu i spašavanje u jedan jedinstven sustav koji u bliskoj budućnosti će biti *“Sustav Kriznog menadžment i zaštite i spašavanja Reublike Makedonije“*, (Iliev A, Petreski D, Tanevski N, 2012, 22-23).

Gledano u širem kontekstu, sustav za postupanje s civilnim rizike i opasnosti će biti uključene u novoj arhitekturi sustava nacionalne sigurnosti Republike Makedonije kao njegov treći podržavajući stup (osim sustava za procjenu i bave ratnim rizika i opasnosti i sustav za procjenu i suočavanje sa Rizicima i opasnosti unutarne sigurnosti prirode - remećenja javnog reda i mira, organiziranog kriminala i terorizma) koji je zaobljeni sigurnosni trokut. U tom smislu, težišna tačka Sustava nacionalne sigurnosti će biti postavljeni u redefiniranog Upravnog odbora.

Literatura

Илиев Андреј, Сандев Зоран (2013).Интеграција на теоретскиот и практичниот дел: Методско-показна вежба „Завршна РХБ-деконтаминација на ДкСТ“, Штит, Скопје, www.morm.gov.mk

Илиев Андреј, Петрески Драге, Таневски Ненад (2012). Асиметричните закани како предизвик за реформите во безбедоносниот сектор на Р.Македонија, Меѓународна конференција на Европски универзитет на Р.Македонија, <http://www.eurm.edu.mk>

Glavinov Aleksandar, (2012).Climate Vulnerability Assessment: Republic of Macedonia, SEEFCCA, www.seeclimateforum.org

Regional climate Vulnerability assessment synthesis report: Croatia, FYR Macedonia, Montenegro, Serbia, Podgorica-Montenegro, 2012.

Национална платформа на Република Македонија за намалување на ризици од катастрофи (2011), трето ревидирано издание, Скопје.

Конференција на Советот за цивилно воено планирање (2011), Агустин Џонси за Цивилна подготвеност при воени ситуации во САД.

Закон за одбрана на Р. Македонија,(2011). Сл. весник на РМ, бр.185.

COM (2010) 673, Finalne informacije iz 22.11.2010.

COM (2010) 673: Objective 5: Increase Europe's resilience to crises and disasters - Action 2: An all-hazards approach to threat and risk assessment to 2014 and beyond.

Republic of Macedonia, (2010). "Statement of the Government of the Republic of Macedonia for the Second Session of the Global Platform for Disaster Risk Reduction", PreventionWeb.net

²¹ Национална платформа на Република Македонија за намалување на ризици од катастрофи, трето ревидирано издание, мај 2011, 11.

Towards a Global Partnership of Universities (2010). Academic Institutions and Research Organizations for Disaster Risk Reduction." <http://www.unisdr.org/eng/partner-net/scientific-net/scientific-net.htm>

Auf der Heide. E., Irwin, R.L, "Incident Command System"(2010). Disaster Response: Principles of Preparation and Coordination. Center of Excellence in Disaster Management & Humanitarian Assistance. Atlanta. [http://orgmail2.coe-dmha.org/dr/ Disaster Response .nsf /section/07? Open document &home=html](http://orgmail2.coe-dmha.org/dr/Disaster%20Response.nsf/section/07?OpenDocument&home=html)

Platform for the Promotion of Early Warning." <http://www.unisdr.org/ppew/ppew-index.htm> from 29 January 2010.

COM (2009) 82, Finale informacije o unutarnjem Sigurnosne strategije o potrebi cjelovitog pristupa između sigurnosti i drugim politikama iz 23.02.2009.

Национална стратегија за заштита и спасување на Република Македонија, (2009). Сл. Весник на Република Македонија бр. 23.

Republic of Macedonia - Structure of civil emergency planning"(2009). International CEP Handbook, Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), Karlstad.

Guidelines – National Platforms for Disaster Risk Reduction (2008). UNISDR

Lothar Goecke (2008). Notfallmanagementforum, ISO/PAS 22399:2007, Consequa GmbH, Hamburg,ISO Management Systems, www.iso.org/ims

Закон за управување со кризи во Р.Македонија,(2005). Сл. весник на РМ, бр.29.

A Safer World in the 21-st Century: "Disaster and Risk Reduction", [http://www.unisdr.org/ eng/ about isdr/bd-safer-world-eng.htm](http://www.unisdr.org/eng/about/isdr/bd-safer-world-eng.htm).

RECOMMENDATIONS FOR BETTER CRISIS MANAGEMENT SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Aleksandar Glavinov, Ph.D., Drage Petreski, Ph.D., Andrej Iliev, Ph.D.

Abstract

Normative, analytical and experiential crisis management system addresses all risks and dangers which threaten the security of the Republic of Macedonia, applying the legislatives from the European Union and through regional initiatives. With the use of organized and institutional planning system, the crisis management as an operational system, should provide conditions for the continuous implementation of appropriate preparation and maintenance of the required level of ability for the taking of all measures and activities aimed for early warning, prevention and dealing with the risks and hazards that are manifested through the threats to: environmental goods and health, life of humans, animals, plants, property and other material goods from a larger scale of stability and normal functioning of the state that is determined by the Constitution of the Republic Macedonia, for which there are no requirements for a declaration of war or emergency. The focus of our scientific research will be to explain and clarify the crisis management system in relation to prevention, early warning, addressing and remedying the consequences of the crisis, as well as proposing the new legal solution for making the Unification Center for Crisis Management and Protection in a new state administration body for emergency and crisis situations, which is the best way to make the most effective system for crisis management in the Republic of Macedonia and also for the region of South Eastern Europe.

Keywords: risks, prevention, early warning, crisis, crisis management